

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE
„CAROL I”**

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Vasile POPA

**IMPLICAȚIILE GLOBALIZĂRII
ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE**

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”

București, 2005

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
POPA, VASILE**

**Implicațiile globalizării asupra securității
naționale** / Vasile Popa. - București: Editura
Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2005

Bibliogr.

ISBN 973-663-260-1

355.45 (498:100)

© **Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt
rezervate Universității Naționale de Apărare „Carol I”**

- Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS

ISBN 973-663-260-1

CUPRINS

Introducere	5
Capitolul 1 - Procesul globalizării și evoluția lui actuală	7
1.1. Globalizarea – necesitate și realitate	7
1.2. <i>Efectele globalizării</i>	13
Capitolul 2 - Securitate globală, securitate regională, securitate națională	16
2.1. Extinderea procesului de securitate la nivel global	16
2.2. <i>Securitatea regională – o necesitate impusă de determinări multiple.....</i>	20
2.3. <i>Securitatea națională, componentă a securității globale</i>	24
Capitolul 3 – Globalizarea și securitatea națională	28
3.1. Noi determinări globale și regionale asupra securității naționale.....	28
3.2. <i>Dinamica relațiilor dintre state, organizații și organisme internaționale în sistemele de securitate.....</i>	33
3.3. <i>Implicațiile securității de tip național(statal) asupra securității globale</i>	39
3.4. <i>Implicațiile securității globale asupra securității naționale.....</i>	43
Concluzii și propuneri	47

Introducere

Deși își găsește locul într-un dicționar (Webster) la începutul deceniului 6 al secolului trecut, globalizarea se impune conceptual în anii '90, în lucrările mai multor teoreticieni străini. Raportul globalizare – securitate națională cunoaște o amplă dezbateră internațională la Summit-ul Mileniului, din septembrie 2000, și, mai ales, după evenimentele din septembrie următor, din SUA, care au arătat că lumea nu este pregătită să dea răspunsurile cuvenite amenințărilor asimetrice globale, să țină sub control actualele surse de instabilitate și conflicte armate.

Studiul securității naționale din perspectiva proceselor de integrare și globalizare, cu toate șansele și oportunitățile pe care acestea le aduc, dar și cu atât de numeroasele sfidări impuse, este o necesitate care a obligat mulți cercetători ai domeniului să-i acorde un vast spațiu de investigație.

După Zbigniew Brzezinski, ecuația de securitate a lumii nu mai poate fi gândită în afara supremației americane, iar „sporirea securității globale este o componentă esențială a securității naționale“. Doar o strategie globală, care să pornească de la cauzele crizei generalizate în care se află lumea în prezent, poate reduce insecuritatea națională a Americii și a celorlalte state de pe glob. Securitatea națională clădită pe războiul global împotriva terorismului este o alternativă care ar trebui înlocuită cu cea bazată pe ideea existenței unei crize globale, iar în ecuația securității viitorului trebuie așezată la loc de frunte opțiunea parteneriatelor.

Cercetători români ai domeniului consideră că globalizarea este un factor major al realizării securității naționale și regionale și că aceasta din urmă nu poate fi asigurată pe deplin fără a asigura mai întâi securitatea planetară. Pericolele viitorului au un singur lucru în comun: ele nu respectă frontierele naționale.

Carta Albă a securității și apărării naționale subliniază, de altfel, nevoia acționării pe plan regional și global pentru promovarea intereselor de securitate ale României, ceea ce relevă o înțelegere clară a implicațiilor majore ale securității globale asupra securității naționale, a cerinței oferirii de modele realiste ale noilor amenințări la adresa securității proprii, formulării, în cadrul Alianței Nord-

Atlantice, a cărei membră este, de tipuri posibile de răspuns la amenințări neconvenționale, în situații de asimetrie și în contexte diferite de cele pentru care NATO a fost proiectată.

Noile abordări privind asigurarea securității - naționale, regionale și globale - arată că există o strânsă legătură între globalizare și securitate. Într-o lume caracterizată de globalizare (amenințări, piețe, mass-media globale etc.), securitatea națională este marcată profund de implicațiile acesteia. Globalizarea, ca manifestare a interdependențelor multiple dintre state, a liberalizării fluxurilor mondiale de informații, servicii, mărfuri și capital, face ca riscurile interne și externe să se genereze și potențeze reciproc, iar identificarea unor răspunsuri de securitate, în plan național și nu numai, la noile amenințări să pornească de la faptul că acestea din urmă apar oriunde în lumea mondializată, sunt extrem de dinamice și de complexe.

Tratând pe larg efectele globalizării, autorul lucrării își propune să demonstreze faptul că acest proces influențează considerabil problema securității. Eforturile complexe și multiple de asigurare a securității naționale trebuie să vizeze, deopotrivă, securitatea regională și securitatea globală. Pentru că există o determinare globală și regională a securității naționale.

Cunoașterea științifică își va găsi în conținutul acestei lucrări de cercetare, credem, temeiuri suficiente de dezvoltare. O contribuție potențială ar putea-o avea elementele novatoare ce vor rezulta din studiul atent al implicațiilor procesului de globalizare asupra securității naționale și care se referă, între altele, la noile tendințe globalizante, dar și la unele aspecte inedite ale globalizării procesului de asigurare a securității. Nutrim, pe de altă parte, speranța că studiul va contribui la stimularea dezvoltării cercetării științifice pe problematica globalizării și securității naționale, la sporirea bazei informative a învățământului universitar militar.

Capitolul 1 - Procesul globalizării și evoluția lui actuală

1.1. Globalizarea – necesitate și realitate

Un excurs temporal în geneza și impunerea conceptului de globalizare îl localizează, prin anii '60-'70, ascuns sub noțiunea de „internațional”¹, pentru ca ultimele decenii să-l impună prin sintagme ca „economie globală”, „guvernare globală” ș.a.m.d., aducându-l abia după 1990 în sfera globalist-postmodernistă, cu denumirea actuală, atât de intens dezbătută și mediatizată.

Proces prin care lumea tinde să devină un spațiu unic, globalizarea este fie contestată (de conservatori), promovată cu curaj (de liberali), ca măsură a prosperității universale, păcii și libertății, fie tratată ca pe un pericol, din unghiul suprateritorialității și dimensiunii planetare a relațiilor sociale (de critici)². Hiperglobaliștii plasează globalizarea în domeniul economicului, tratând-o ca proces de „denaționalizare” a economiilor, prin dezvoltarea unei economii fără granițe, cu instituirea unor rețele transnaționale de producție, comerț și finanțe, mult mai puternice decât statele înseși. Se consideră chiar că globalizarea economică creează și va crea noi forme de organizare socială ce vor înlocui în final statele-națiune tradiționale³. Adepții hiperglobalizării, văzute ca fenomen, în primul rând, economic, preconizează o economie globală tot mai integrată, cu o polarizare crescândă în plan social, cu instituții de guvernare globală și extensie globală, de fapt o

¹ Edwin A. SELIGMAN (ed.), Alvin JOHNSON (ed. asociat), **Enciclopedia of the Social Sciences**, the Macmillan Company, MCMLVII, New York.

² Cf. Jan A. SCHULTE, *Beyond the Buzzard: Toward a Critical Theory of Globalization*, în KOFFMAN, Eleonore, YOUNGS Gillian (eds.), **Globalization. Theory and Practice**, Pinter, London, 1996.

³ David HELD, Anthony McGREW, David GOLDBLATT, Jonathan PERRATON, **Transformări globale. Politică, economie și cultură**, Editura Polirom, 2004, p. 27.

nouă ordine mondială, în care suveranitatea și autonomia statală se erodează continuu.

Scepticii resping ideea subminării puterii guvernelor naționale sau a suveranității statelor de către internaționalizarea economică sau guvernarea globală, care are o natură iluzorie. Transformatiștii văd în globalizare o puternică forță transformatoare a societăților, instituțiilor de guvernare și a ordinii mondiale, un proces istoric de durată, contradictoriu și modelat de factori conjuncturali⁴, care duce la o stratificare globală de societăți și comunități tot mai angrenate în ordinea globală și, pe de altă parte, de societăți și comunități tot mai marginalizate, la ruperea relației dintre suveranitate, teritorialitate și puterea statală.

Definită ca proces de lărgire, adâncire și grăbire a interconectării globale, globalizarea este situată într-un continuum spațio-temporal al schimbării, cu „legarea și extinderea activității umane peste regiuni și continente”⁵. O diferențiere a acestui proces de cele de localizare, naționalizare, regionalizare și internaționalizare duce, firesc, la definirea conceptului de globalizare nu ca stare singulară, ci ca proces sau set de procese a teritoriale de structurare și stratificare globală a relațiilor și tranzacțiilor sociale⁶, generator de fluxuri și rețele transcontinentale sau interregionale de activitate, interacțiune și exercitare a puterii.

Între definirea globalizării ca fenomen ce exprimă dezvoltarea relațiilor sociale și economice, care se extind în întreaga lume, potrivit lui Anthony Giddens, deci ca etapă viitoare a procesului de dezvoltare socială, politico-economică și culturală a omenirii⁷, și ca „ansamblul fenomenelor ce rezultă

⁴ Ibidem, p. 31.

⁵ Ibidem, p. 39.

⁶ Ibidem, pp. 40, 51-52.

⁷ Anthony GIDDENS, **Sociology**, Cambridge, Polity Press, 1991, p. 727, apud gl. conf. univ. dr. Mircea MUREȘAN, *Globalizare, integrare, dezvoltare – pilonii unei lumi durabile*, Impact Strategic nr. 1/2005, pp. 7-8.

din deschiderea crescândă a economiilor spre mărfuri și capitaluri străine“, după Bernard Guillochon, distingem similitudini privitoare la impactul globalizării asupra dezvoltării și integrării în structurile mondiale și la implicațiile sale profunde în toate domeniile de activitate umană. Este vorba aici de o deschidere activă și necesară a statelor și comunităților spre exterior, ca un răspuns util la complexitatea în continuă creștere a proceselor dintr-o lume tot mai interconectată.

Exprimarea cea mai sintetică a acestui proces complex este dată de „Strategia de Securitate Națională a Statelor Unite: O nouă Eră“ (2002), care îl definește ca un proces „de accelerare a integrării economice, tehnologice, culturale și politice, alături de guvernare democratică, economie de piață, respectarea drepturilor omului, dinamism economic și revoluția comunicațiilor“.

Dacă ne-am referi la necesitatea globalizării, din punct de vedere al granițelor teritoriale, am constata că suveranitatea, puterea statală și teritorialitatea sunt, azi, complex interrelaționate, prin apariția de forme noi non-teritoriale de organizare economică și politică în domeniul global – corporații multinaționale, agenții internaționale, mișcări sociale transnaționale –, ce obligă statul-națiune să fie mult mai dinamic în relațiile sale cu lumea exterioară, să cedeze, cum apreciază transformativistul J. Rosenau, unele din atributele sale de centru sau formă principală de guvernare și autoritate din lume.

În acest sens, după Elmar Altvater, globalizarea este procesul de surmontare a granițelor apărute de-a lungul istoriei, sinonim cu eroziunea (dar nu cu dispariția) suveranității statelor naționale, care se înfățișează ca o „detașare” a economiei de piață de normele morale și legăturile instituționalizate dintre societăți.

Legitimată de nevoia obiectivă de dezvoltare și democrație, dar și aceea de justificare „a schimbărilor dorite la nivelul politicii și economiei“, de „punere în scenă a transformărilor politice“⁸, globalizarea sistematizează într-un proces în care interdependența duce la implicații enorme, obligă statele să coopereze pentru a-și atinge scopurile și a-și servi interesele⁹.

Privitor la multicauzalitatea globalizării, în cercurile academice americane este cristalizată ideea că mondializarea s-a declanșat pentru că democrațiile au ieșit victorioase, în secolul XX, în lupta lor prelungită cu ideologiile totalitare. Dispariția ordinii bipolare a războiului rece a deschis calea spre un succes al activității internaționale, într-un climat în care guvernele reprezentative, piețele libere, dezvoltarea relațiilor comerciale și a colaborării multilaterale au devenit etalon al progresului în atâtea locuri. Cauzele globalizării consistă, în mod concret, în opinia lui Robert Gilpin, în progresul tehnologic și interacțiunea forțelor pe piață, care cresc nivelul integrării economiei mondiale.

Mai direct spus, cauzele globalizării trebuie căutate în barierele vamale, costurile de transport, liberul schimb la nivel regional, GATT/OMC, progresul tehnologic. După R.Gilpin, globalizarea economică a fost determinată de schimbări politice, economice și tehnologice. Compresia timpului și spațiului, datorită progreselor în comunicații și transporturi, a redus substanțial costurile comerțului internațional, determinând statele industrializate și mai puțin industrializate să ia măsuri de reducere a barierelor impuse comerțului și investițiilor.

⁸ Ernst-Otto CZEMPIEL, *Regionalisierung und Globalisierung – Herausforderungen der deutschen Außenpolitik*, în www.dadalos.org/globalisierung-rom/grundkurs-2/regionalisierung.htm

⁹ Cf. Robert GILPIN, *Economia mondială în secolul XXI. Provocarea capitalismului global*, Polirom, 2004, p. 24.

În opinia noastră, între cauzele globalizării trebuie să situăm, în primul rând, progresul tehnic, valoarea globală a informației, caracterul transfrontalier al economiei, al sistemului educațional, al relațiilor sociale, în ofensiva frontierei democratice care depășește frontierele politice limitate, sectariste și, mai ales, totalitare. Politica democratică este cea care exprimă cel mai bine interesele democratice ale populațiilor, ce devin globale, planetare.

Globalizarea mai rezultă din imperativul combaterii amenințărilor, care ele însele sunt globale. Nevoia de solidaritate socială este, în același timp, o cauză ce devine tot mai mult nevoie de solidaritate socială pentru protecția mediului, a ființei umane și a societății umane, în ansamblu.

O cauză esențială ar fi și existența frontierelor-linii care delimitează și opun societățile politice, statele și imperativul transformării lor în linii ce identifică și unesc identitățile politice.

Studiul raportului dintre globalizare și reconstrucția sau reconfigurarea identităților politice, economice, culturale, militare, de alianță, multinaționale și ale centrelor de putere este extrem de edificator pentru impactul acestui proces atotcuprinzător într-o lume globalizantă. Dezvoltarea rețelelor globale determină o interdependență statală în anumite industrii. Piețele financiare se globalizează. Apar alianțele strategice globale, dar și noi actori ce doresc să devină competitori globali¹⁰. Noile identități politice, economice, culturale etc. conduc la conștientizarea tot mai mult a lumii ca un întreg, cum apreciază Roland Robertson, percep la justa dimensiune interdependențele globale. Analistii acceptă, azi, o lume multicentrică, potrivit concepției lui Huntington, dar se gândesc și la varianta postmodernistă noncentrică. Plonjăm tot mai adânc într-un spațiu universal al umanității, dezvoltat pe

¹⁰ Dan NICA, *Uniunea Europeană în era societății informaționale și globalizării*, www.mie.ro/media/Romana/2003/Publicatii/ro/ue/informatizare.htm

nivelurile politic, economic și socio-cultural, prin democratizare în politică, liberalizare în economie și universalizare în cultură¹¹. O cultură globală, însă, ca să ne referim la ultima parte a acestei aserțiuni, va avea o identitate imprecis definită, fiind constituită artificial. Ea va putea fi construită, dar va rămâne, cum vădese cercetătorii domeniului, „la condiția artificului”¹², comunitățile însele, state-națiuni sau grupuri etnice, opunându-se, într-un spirit identitar activ, diseminării unei culturi și identități globale.

La fel, noua identitate economică globală, rezultată din convergența valorilor, instituțiilor și politicilor economice naționale, practic a sistemelor economice naționale, spre un model unic, dovedește, cum arată analiștii de marcă¹³, o omogenizare semnificativă a instituțiilor economice și sociale naționale, ceea ce face ca însuși viitorul economiei globale să apară, la începutul noului secol, destul de incert, prin prisma instabilității previzionate, datorate regionalismului economic, instabilității financiare și protecționismului comercial, ca și lipsei fundamentelor politice pentru o economie mondială unificată și stabilă. Cât privește identitatea politică viitoare a lumii, aceasta s-ar structura - cu aportul SUA, unica superputere post război rece, ce poate reprezenta, potrivit lui Zbigniew Brzezinski¹⁴, „fie catalizatorul pentru o comunitate globală, fie pentru haos global” -, după o evoluție graduală a puterii, ca „o comunitate globală cu interese convergente, formalizată, cu aranjamente supranaționale care să-și asume prerogativele de securitate ale, până mai ieri, statelor naționale”.

¹¹ Daniel ȘANDRU, *Globalizare și identitate din perspectiva postmodernității*, în www.symposium/SandruSymposium.I.pdf

¹² Ibidem, p. 35.

¹³ Robert GILPIN, op. cit., p. 241.

¹⁴ Zbigniew BRZEZINSKI, *THE CHOICE: GLOBAL DOMINATION OR GLOBAL LEADERSHIP*, apud Dan Dungaciu, *America la ora opțiunilor majore: dominație sau conducere globală?*, revista *Politica* nr. 45, din 16 dec. 2004.

1.2. Efectele globalizării

Globalizarea are o sumă apreciabilă de efecte, pozitive și negative. Ca elemente pozitive, se evidențiază: amplificarea și liberalizarea comerțului, a investițiilor și fluxurilor financiare, extinderea valorilor democratice, apărarea identității individuale, protecția mediului înconjurător, dar și „libera circulație” a securității.

Trebuie să fim de acord cu analistul Hans Blommestein, că, pentru prima oară în istorie, azi, o piață tehnologică globală transformă lumea financiară, cea a afacerilor, cea politică și psihologia, făcându-le de nerecunoscut. Din perspectiva pieței libere¹⁵, globalizarea va genera o prosperitate fără precedent, pe măsură ce tot mai multe națiuni vor participa la economia globală, iar fluxurile tehnologice și financiare dinspre țările dezvoltate spre cele mai puțin dezvoltate vor determina o egalizare a bogăției și o dezvoltare a întregii lumi.

John Gray accentuează că globalizarea, pe care o vede ca pe o interconectare susținută de tehnologie între evenimente politice, economice, culturale mondiale, are, în acest ultim spațiu, efect de hibridizare a culturilor, păstrare, înnoire și dezvoltare a identităților culturale.

Globalizarea extinde punțile de comunicare dintre comunități. Deține pentru aceasta suficiente canale, cum ar fi companiile multinaționale, ONG-urile, domeniul educațional, Internetul, care, în era informațională, sunt de un real folos migrației internaționale și sporirii contactelor umane.

Dar globalizarea are și efecte negative, cum sunt: scăderea siguranței la toți indicatorii, globalizarea fenomenelor cronice locale și regionale, mondializarea mării criminalități organizate (traficul de arme, droguri, persoane), radicalizarea

¹⁵ Lowell BRYAN, Diana FARELL (*Market Unbound: Unleashing Global Capitalism*, John Wiley, New York, 1996), la care face referire R. Gilpin, în op. cit., p. 221.

fanatismelor etnice și religioase, a terorismului. În plan cultural, după Jean-Pierre Warnier, globalizarea fragmentează culturile în „subculturi”: rap, homosexualitate, a vârstei a treia, a fanilor fotbalului etc., sau culturi de „nișă”, care nu oferă soluții de integrare pentru indivizii ce le compun.

Aspectele negative sunt multiple și pentru că globalizarea este un proces necontrolat, necondus, neguvernabil. Scăpată de sub controlul politic, globalizarea economică duce, de exemplu, la haos economic și la devastare ecologică în multe părți ale lumii¹⁶. De notat aici și influența globalizării asupra democrației: aceasta, după Joseph Stiglitz (*La grande desillusion*, Fayard, 2002), pare să înlocuiască dictatura elitelor naționale cu dictatura finanței internaționale.

Îngrijorătoare sunt, de exemplu, fenomenele de fragmentare și slăbire a coeziunii sociale, de localism, pe întinse arii ale globului¹⁷. Practic, prin globalizare, are loc o deteriorare a distribuției veniturilor, se multiplică crizele financiare și economice, cu mari efecte asupra vieții sociale și politice, inclusiv pericolul dezintegrării statale.

Analizii procesului de globalizare conchid că progresul intens pe care îl aduce în diverse domenii este neuniform. Mai mult, globalizarea face ca structurile economice și sociale care nu se adaptează rapid să se tensioneze la extrem, putând cauza conflicte majore. Cei frustrați economic, social și de altă natură pot recurge la diverse mijloace de protest, cu sprijinul tehnologiilor moderne. Economiiștii români¹⁸ cred, în acest sens, că marea provocare pentru omenire, în epoca globalizării, este de a reduce sursele de slăbire a coeziunii sociale, sentimentul de frustrare al unor grupuri și comunități, neînțelegerile între civilizații.

¹⁶ Vaclav HAVEL, *Lecciónes comunismului*, în www.ziua.net/display.php?id=31887&data=2004-11-16

¹⁷ Vezi Daniel DĂIANU, *Globalizarea: între elogi și respingere*, www.cerpe.ro/pub/study51ro.htm

¹⁸ Ibidem.

Din perspectivă naționalistă¹⁹, globalizarea crește inegalitatea economică și șomajul în cadrul economiilor industrializate, produce restrângerea și chiar prăbușirea programelor sociale și a statului bunăstării, în numele competitivității internaționale, distrugerea culturilor naționale și a autonomiei politice naționale, migrația ilegală, criminalitatea etc.

După 11 septembrie 2001, am constatat cu toții că globalizarea favorizează apariția și proliferarea unor amenințări și riscuri asimetrice ale căror efecte negative sunt resimțite în țări de pe toate continentele. Terorismul devine, brusc, o amenințare globală. Dacă globalismul anulează, practic, posibilitatea unui război între marile puteri, terorismul, crima organizată și proliferarea armelor de distrugere în masă, extremismul etnic și religios stau la baza conflictelor armate.

Crima organizată transfrontalieră este apreciată ca fenomen rezidual al procesului de globalizare. Din unitatea tensiunilor globalizante și localizante rezultă glocalizarea, termen aparținând lui Roland Robertson. Crima organizată transfrontalieră exprimă foarte bine noul concept al glocalizării: ea speculează oportunitățile oferite de revoluția în domeniul comunicațiilor²⁰, pentru a crește abilitatea rețelelor proprii, a prolifera acțiunile acestora și a le consolida poziția în diferite state. Dacă se pornește de la faptul că civilizația industrială, extinsă azi în întreaga lume, este originară din Europa, atunci ținta specifică a europenilor trebuie să fie, cum bine arăta Vaclav Havel, ca Europa unită să reprezinte un exemplu pentru restul lumii despre modul în care combate diferitele pericole și erori ce ne asaltează (din unghiul globalizării, evident), o realizare autentică a responsabilității globale a continentului.

¹⁹ R. GILPIN, op. cit., p. 221.

²⁰ Col. lect. univ. drd. Emil HEDEȘIU, *Crima organizată transfrontalieră – sursă de risc cu implicații asupra securității naționale a României*, în vol. **Surse de instabilitate la nivel global și regional. Implicații pentru România**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, p. 124.

Capitolul 2 - Securitate globală, securitate regională, securitate națională

2.1. Extinderea procesului de securitate la nivel global

Necesitatea edificării unei securități de nivel global a apărut, sunt de părere autorii „operei fundamentale asupra globalizării”²¹, în condițiile războiului industrializat, când nici un stat nu se simțea capabil, de unul singur, să dispună de resursele necesare obținerii victoriei sau evitării înfrângerii. În acest context, doar alianțele militare au fost capabile să facă față amenințărilor grave la adresa securității, coagulând eforturile statelor componente în organizarea și ducerea războiului.

În perioada războiului rece, cele două superputeri, SUA și URSS, care au controlat pattern-ul relațiilor militare globale și de securitate postbelice, au realizat numeroase acorduri bi și multilaterale de securitate și cooperare militară cu alte state de pe mapamond. Practic, vreme de aproape cinci decenii, geopolitica lumii a fost dominată de două sisteme opuse de alianțe militare și pacte de securitate regională, care au sporit de la an la an amploarea forțelor armate desfășurate la scară mondială.

În viziunea autorilor menționați anterior, dispariția bipolarității a marcat o scădere în importanță a securității globale și o reformulare în termeni regionali sau locali a intereselor de securitate primare ale marilor puteri, devenite puteri militare de rang mediu, ca și a strategiilor naționale de securitate. Asistăm, în prezent, la o „descentralizare a sistemului de securitate internațională”, la apariția de

²¹ David HELT, Anthony McGREW, David GOLDBLATT, Jonathan PERRATON, **Global Transformations: Politics, Economics and Culture**, Polity Press, Cambridge, 1999, lucrare pe care James N. Rosenau a elogiat-o în acești termeni.

„complexe regionale de securitate relativ disparate“, la o regionalizare a securității globale.

Transformările globale care au loc în sfera securității includ și: opoziția la regionalizare a unor forțe centripete care se orientează spre apărarea comună și aranjamente de securitate multilaterale (în cadrul NATO, ASEAN, ONU, angajamentelor globale ale SUA), consolidarea reciprocă a proceselor de regionalizare și globalizare a relațiilor militare și de securitate, nevoia funcționării continue a unor mecanisme de coordonare și cooperare în combaterea amenințărilor difuze la adresa securității, factori sistemici care influențează securitatea națiunilor.

Securitatea globală este condiționată, în prezent, de revoluția militar-tehnologică (ce a dus la accelerarea dinamicii globale a armamentului), globalizarea transferurilor de armament, pattern-urile actuale ale producției globale de tehnică și tehnologie militară, noile concentrări de putere militară.

În fața riscurilor și amenințărilor majore actuale, statele se găsesc complet descoperite și realizează adevărul că securitatea de nivel global are puțini sorți de realizare prin creșterea tradițională a puterii militare naționale sau a aliaților. Extensia globală a terorismului și terorii armelor de distrugere în masă, post 11 septembrie, a determinat statele lumii să înțeleagă că lupta cu acestea ar putea fi dusă la modul cel mai eficient prin sporirea eforturilor de promovare a securității prin cooperare.

Fără a neglija demersurile de consolidare a securității colective (de alianță) și dezvoltare a securității comune, inițiate de statele mici, pentru a aborda inclusiv aspecte ale securității economice, sociale, ecologice, comunitatea internațională a multiplicat aranjamentele de securitate cooperativă. Aceste, aranjamente, după John Nolan²², cuprind:

²² John NOLAN, *Global Engagement*, Brookings, 1994.

- controlul și siguranța arsenalelor nucleare;
- asigurarea conversiei industriilor militare și de apărare ce ar periclita securitatea internațională;
- aranjamente comune de reglementare a dimensiunii și structurii arsenalelor militare și proliferării tehnologiilor considerate periculoase;
- definirea cât mai coerentă a noțiunii de intervenție legitimă ca proces multilateral convenit care să reglementeze utilizarea forței ca măsură de ultimă instanță pentru asigurarea securității;
- promovarea transparenței și a interesului reciproc al părților participante la aranjamente de securitate cooperativă.

Securitatea cooperativă oferă astfel o nouă perspectivă, mai optimistă, securității globale. Ea se sprijină pe prevedere și pe parteneriat, se opune recurgerii la forță și este deschisă participării tuturor statelor interesate. Are ca obiective prevenirea războiului și posibilitatea de constituire a mijloacelor necesare pentru inițierea și desfășurarea unei agresioni²³. Securitatea cooperativă se realizează prin organizații internaționale și regionale (ONU, OSCE, OCMN, GUUAM, Grupul de la Shanghai, ASEAN, OSA, OUA, Liga Arabă etc.), guverne și organizații neguvernamentale.

Adâncind caracterul sistemic al securității, noua arhitectură de securitate globală se sprijină pe reforma instituțiilor de securitate, proces care asigură o întărire a structurilor globale de securitate, o transformare a lor în instituții mult mai puternice și mai reprezentative. Pe aceste considerente, secretarul general al ONU, Kofi Annan, propune cel mai radical plan de reformare a organizației, spre a reflecta realitățile noi ale globalizării: stabilirea unor noi reglementări pentru autorizarea acțiunilor militare împotriva țărilor care încălcă prevederile Cartei, restructurarea Comisiei pentru

²³ Ashton CARTER, William PERRY, John STEINBURNER, *A New Concept of Cooperative Security*, Brookings, 1992.

Drepturile Omului, pentru a se nu se permite ca din componența sa să facă parte țări care violează aceste drepturi, redefinirea noțiunii de terorism, în perspectiva unei conferințe mondiale în această problemă, ce va avea loc în acest an. „Nu vom avea dezvoltare fără securitate, nu vom avea securitate fără dezvoltare, și nu vom avea nici una, nici alta fără respectarea drepturilor omului”, a apreciat acesta. Tot ca schimbări, de data aceasta în componența Consiliului de Securitate, se propun: sporirea numărului total de membri de la 15 la 24, ori crearea unei noi categorii de membri, semipermanenți, în număr de 8, aleși pentru un mandat reînnoibil de patru ani, la care să se adauge un nou membru nepermanent pe lângă cei zece. Se propun, de asemenea, măsuri de combaterea corupției în sânul organizației, prevăzându-se totodată toleranță zero față de cazurile de exploatare și abuzuri sexuale din partea „căștilor albastre” ale ONU. Programul, supus discuției Adunării Generale jubiliare, la nivelul cel mai înalt, în luna septembrie a.c., are o semnificație deosebită pentru viitorul organizației.

Post Praga, însăși NATO a procedat activ la o adaptare a sa la schimbările mediului de securitate global, creionându-și misiuni noi și noi relații, procedând la reșezări conceptuale și practice ce vor redefini rolul Alianței, conferindu-i tot mai ample valențe globale de securitate.

Este globalizarea însă doar un factor de securitate sau și de insecuritate? În contextul procesului de globalizare, comunicațiile și tehnologiile noi pot fi utilizate deopotrivă de state, instituții și persoane oneste și de rețele ale crimei organizate, organizații și grupări teroriste, acestea din urmă realizându-și, astfel, propaganda proprie sau difuzându-și amenințările, dar și procedând la spălarea banilor (prin sistemul e-Money) sau afectând securitatea statelor, prin spargerea sistemelor de protecție a computerelor.

Globalizarea naște insecuritate pe cele mai diverse căi: ale terorismului politic transnațional, ale traficului ilegal de arme și mijloace letale neconvenționale, de droguri și persoane, ale migrației clandestine, ale proliferării armelor de distrugere în masă, ale agresiunii economico-financiare și provocării de catastrofe de mediu.

Securitatea globală este grav afectată de controlul pe care crima organizată îl execută asupra tot mai multor teritorii și piețe interne și externe, de violență, corupție, șantaj, amenințări, contrabandă, de erodarea continuă a stabilității și autorității statale. De aici, necesitatea unei abordări preventive, sistematice, coordonate a problematicii securității globale, a armonizării politicilor statale și internaționale de combatere a crimei organizate și terorismului, a tuturor aspectelor negative, insecurizante ale globalizării, a întăririi actualelor instituții și mecanisme de acțiune globală, a sporirii legăturilor și funcționalității acestora.

2.2. Securitatea regională – o necesitate impusă de determinări multiple

La sfârșitul războiului rece, mediul instabil al continentului a stimulat regionalizarea problematicii securității. Procesul, punctează specialiștii în globalizare²⁴, îmbinat cu inițiativele internaționale, a produs o reîntemeiere a unui regim cooperativ sau comun de securitate la nivel global, în contextul reformării ONU. UEO și OSCE capătă funcții și responsabilități noi. Se creează mecanisme de consultare și coordonare internațională cu sferă de aplicare asupra problemelor interne ale statelor membre. Continentul nostru își formează o structură nouă de securitate colectivă, ce integrează mai profund aspectele militare și cele de securitate. Zbigniew

²⁴ David HELD et al., op. cit., p. 152.

Brzezinski constată că strategia de securitate a secolului XX este vetustă, în condițiile noilor vulnerabilități globale, cu efecte dezastruoase pe plan regional.

Securitatea regională este o necesitate impusă de numeroase determinări: provocările fenomenului globalizării, dificultățile mari pe care le întâmpină, în prezent, statele din regiune, pe plan economic, etnic, în problemele de mediu și nu numai. În Orientul Mijlociu, de exemplu, deficitul economic și securitare, în opinia analiștilor, nu pot fi soluționate pe căi-șablon, prin soluții exterioare de forță, care să genereze fenomene de respingere, resentimentare. Problema musulmană trebuie „privită într-o perspectivă regională, mai degrabă, decât globală, și printr-o prismă geopolitică, iar nu teologică”. În „noii Balcani globali”, spațiu cuprins între Golful Persic și Xinjiang, Brzezinski vede o principală provocare pentru SUA cel puțin o generație de aici înainte. Bulversată de violență, injustiție socială, spor demografic masiv, regiunea va trebui să-și clădească securitatea prin cooperarea SUA cu partenerii săi tradiționali: Turcia, Israel, India, Rusia. Numai că aceștia au propriile probleme interne de securitate și, mai mult, au o agendă de securitate ce nu corespunde de fiecare dată cu cea a Americii.

Petrolul, am putea spune, stă la baza problemei securității regiunii Asiei Centrale și Golfului, în care SUA sunt puternic implicate. De aceea, soluționarea lor solicită eforturi mari de cooperare regională și globală. După cum, în viziunea aceluiași analist american, securitatea regiunii Asiei de Sud-Est este determinată de colaborarea Chinei, Japoniei și SUA. Forumuri regionale importante, ca ASEAN, OUA sau OSA, constituite pe trei continente (Asia, Africa și America Latină), instituționalizează cooperarea regională pe teme de securitate și dialogul multilateral, în condițiile globalizării.

Revenind la spațiul asiatic, vom accentua faptul că o demonstrație elocventă privind determinările securității

regionale și raportului securitate regională – globalizare face Francis Fukuyama²⁵. El aduce ca argument exemplul Asiei de Nord-Est, unde, prin eforturile Chinei, s-au realizat pacte regionale importante - Zona de Comerț Liber China-ASEAN, ASEAN+Trei, Zona de Comerț Liber a Asiei de Nord-Est și Zona Est-Asiatică de Comerț Liber. Aceasta din urmă, în viziune sinică, ar putea sta la temelia unor aranjamente de securitate regională.

Pe de altă parte, japonezii au creat, la rândul lor, pacte comerciale centrate pe ei înșiși, ca o contrapondere la inițiativele Chinei, urmărind, evident, cucerirea supremației regionale. Fukuyama sugerează că SUA ar putea, în locul sistemului bilateral de alianțe, să constituie o structură pe bază regională de organizații multilaterale care să joace „un rol foarte valoros de coordonare în eventualitatea unei prăbușiri neașteptate a Coreii de Nord”²⁶.

Neîndoind că, în prezent, securitatea regională a Asiei de Nord-Est se centrează pe interesele energetice ale statelor²⁷. Rivalitatea actuală a Japoniei și Chinei are la origine petrolul siberian. Putin a acordat Chinei dreptul de a participa la dezvoltarea terenurilor petroliere din Siberia. China face eforturi de a importa petrol din Venezuela și din Canada, ca și din Golful Persic. Toate aceste demersuri arată dorința expresă a chinezilor de a a-și consolida securitatea energetică și a întări cooperarea internațională, slăbind dominația globală a SUA.

În cazul spațiului extins al Mării Negre, analiștii²⁸ întrevăd, prin propulsarea sa și a zonelor adiacente în prim-

²⁵ Francis FUKUYAMA, *Momentul neoconservator*, The National Interest nr. 76, Summer 2004, traducere de Maria Bercea, în Revista 22, nr. 759 din 22-29 sept. 2004, www.revista22.ro/html/index.php?nr=2004-09-22&art=1156

²⁶ Ibidem.

²⁷ Nicolae FILIPESCU, *Conductele și geopolitica*, Revista 22, nr. 778 din 4-11 febr. 2005, www.revista22.ro/html/index.php?art=1488&nr=2005-02-04

²⁸ Ronald D. ASMUS, Bruce P. JACKSON, *Marea Neagră și frontierele libertății*, în **O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre**, editura IRSI „Nicolae Titulescu”, București, 2004, p. 23.

planul preocupărilor strategice euro-atlantice, o cerință a interesului global actual, o condiție pentru evoluția pozitivă a situației politice și o garanție a stabilității și securității regionale și, de aici, a celei mondiale.

Rolul global al acțiunii numeroaselor organisme de cooperare regională existente în zonă – a se vedea Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, Procesul de Cooperare a statelor din Sud-Estul Europei, Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei, Conferința miniștrilor apărării din Europa de Sud-Est, GUUAM -, care au capacitatea de a genera noi inițiative, inclusiv în domeniul securității și apărării regionale, indică o relație biunivocă regional – global, susținută de instituții de anvergură, gen ONU, OSCE, NATO, UE etc.

În partea europeană a spațiului euro-atlantic, determinante pentru securitatea regională sunt în prezent amenințările terorismului global și riscurile sporite transfrontaliere, care impun promovarea nevoilor specifice ale statelor Caucazului, Asiei Centrale și Sud-Estului Europei și îmbunătățirea contribuției statelor membre NATO la noile misiuni²⁹, acțiuni ce incumbă extinderea și transformarea conceptului de securitate regională prin cooperare, adecvându-l evoluțiilor din interiorul Alianței și din planul securității globale.

Securitatea regională, care este, practic, o însumare a securității entităților economice, etnice, statale și de altă natură din zonă, se clădește pe implicarea statelor, pe baza conceptului „probleme regionale comune – soluții prin cooperare regională”, în combaterea riscurilor și amenințărilor actuale generate de procesul globalizării.

O privire obiectivă asupra relației securitate regională – securitate globală reliefează existența, între cei doi termeni ai procesului, a unei congruențe și complementarități reale,

²⁹ Direcții relevate de Seminarul internațional NATO-EAPC desfășurat la București, în iulie 2003, pe tema „Abordări regionale ale noilor riscuri de securitate”.

materializate printr-o continuă completare și susținere reciprocă, singura capabilă să ducă la instaurarea și menținerea unui climat autentic de pace și stabilitate zonală, continentală și internațională.

Normal că, pentru a face față problemelor multiple ale mediului de securitate actual, trebuie armonizate politicile regionale și globale în domeniu, înlăturată orice contradicție sau neimplicare, pe fondul naturii larg instituționalizate și regularizate a globalizării militare și politice contemporane.

2.3. Securitatea națională, componentă a securității globale

Anul 2001 a adus, brutal, în spațiul securității Americii, schimbări de rezonanță care au influențat viziunea analiștilor despre securitate, în general, și securitatea națională, în special. Ca atare, astăzi, recunoaște Zbigniew Brzezinski, securitatea Statelor Unite „nu mai este în mâinile Americii”, ci se joacă „la intersecția subtilă dintre puterea globală a acesteia și globalizare”³⁰.

Componentă a securității globale, securitatea națională capătă, după încheierea războiului rece, o dimensiune nouă, deoarece, acum, amenințările la adresa sa, după Barry Buzan, „devin din ce în ce mai difuze și nu mai au un caracter exclusiv militar”. Proliferarea amenințărilor teroriste, ecologice, culturale, a riscurilor la adresa siguranței naționale incumbă apelul la mijloace diverse – militare și nonmilitare, naționale și internaționale – care conduc la o întrepătrundere a elementului securitar național cu cel regional sau global, în măsură să asigure stabilitatea și securitatea prin mecanisme de cooperare și coordonare, prin regionalizarea și globalizarea relațiilor militare și de securitate (vezi *supra*, secțiunea 2.2.).

³⁰ A se vedea, mai pe larg, comentariul lui Dan Dungaciu asupra ideilor lansate de Z.Brzezinski, în articolul *America la ora opțiunilor majore: dominație sau conducere globală?*, Politica nr. 45 din 16 dec. 2004.

Mai mult decât atât: în condițiile actuale, securitatea națională nu poate fi „total detașată de condițiile sistemice globale”³¹. Interconectarea strategică mondială, existența factorilor sistemici, a acțiunii marilor puteri influențează decisiv statutul militar al fiecărui stat în parte, potențialul său militar, ca și securitatea acestuia (vezi *infra*). Securitatea națională este strâns legată de cea mondială, în contextul noii ordini globale, fapt confirmat de realitatea că acțiunile statale unilaterale au o eficiență îndoielnică în planul securității.

De notat, în acest caz, că fiecare stat membru al ONU beneficiază, practic, pentru securitatea proprie, de securitatea colectivă, în virtutea prevederilor Cartei ONU³², ce stipulează acțiunea organizației împotriva actelor de agresiune, în vederea reinstaurării păcii.

Trebuie să adăugăm la acest punct un comentariu: prin procesul de perfecționare pe care îl suportă în ultima perioadă, ONU devine tot mai implicată în securitatea statelor. Slăbiciunile și inconsistențele manifestate de ONU în sfera securității globale nu au putut mina complet autoritatea celei mai mari organizații care veghează asupra securității colective și, implicit, a celei naționale.

Activismul ONU în domeniul pacificării sau al menținerii păcii de după 1990 i-a conferit acesteia o semnificație globală din ce în ce mai mare, care nu poate fi diminuată de cele câteva nereușite înscrise pe agenda de securitate. Am putea spune chiar că, în prezentul conflictelor intrastatale de intensitate redusă și al celor regionalizate, ONU acționează mai eficient decât în trecuta epocă a conflictelor mondiale.

Alături de aceasta, alte foruri multilaterale, cum este OSCE, își pun amprenta pe politica de securitate națională,

³¹ David HELT et al., op. cit., p. 128.

³² Vezi capitolele I și VII ale Cartei ONU.

demonstrând raporturile de determinare existente între securitatea lumii și cea statală.

Să mai adăugăm un element: în sfera securității a intervenit mai recent strategia parteneriatelor³³, prin care este gestionat noul mediu de securitate. În cadrul parteneriatelor strategice, securitatea națională și cea internațională se edifică prin conlucrare și cooperare, excluzându-se confruntarea dintre marii actori globali și cei regionali, dintre statele-pirat și statele-nucleu, totul „într-o nouă formulă de armonizare a intereselor și de prevenire a conflictelor majore între marii actori, între nucleeele în jurul cărora se constituie sau se reconstituie centrele de putere SUA, UE, Rusia, China, Japonia, India, Lumea Arabă”³⁴. Se creează și menține, astfel, un mediu de securitate ce permite stăpânirea armelor de distrugere în masă și prevenirea conflictelor și războaielor de mare intensitate.

Războiul contra terorismului a demonstrat că securitatea națională, în calitate de componentă a securității globale, își poate susține interesele mult dincolo de spațiul de interes strategic. Aceasta pentru că terorismul nu are granițe. Într-o măsură importantă, apreciază specialiștii³⁵, conflictele interetnice și tendințele separatiste, asociate cu naționalismul extremist și extremismul religios, pot afecta securitatea națională și genera un potențial de conflict cu influențe mari asupra securității unor regiuni întregi sau chiar a lumii.

Interdependența și interacțiunea economică ale statelor lumii impun o coordonare concentrată a eforturilor pentru

³³ Pentru detalieri, a se vedea gl. dr. Mircea MUREȘAN, gl. bg.(r) dr. Gheorghe VĂDUVA, **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, pp. 156, 162-165.

³⁴Ibidem, p. 99.

³⁵ General de flotilă aeriană dr. Mihail ORZEATĂ, *Opinii privind provocările viitorului pentru securitatea națională – conflictele interetnice și religioase*, GMR, nr. 3/2003, gmr.mapn.ro/Arhiva-pdf/2003/Revista-3.pdf

securitate, fiind necesar ca instrumentele de aplicare și realizare ale acestora să fie gestionate de către organisme și instituții de securitate colectivă recunoscute și abilitate internațional. În cazul „statelor eșuate”, fără un guvern funcțional, securitatea națională este greu afectată de actori nonstatali, care își exercită puterea în folosul propriu, afectând climatul regional și global.

Analiza raportului actual securitate națională – securitate globală a determinat guvernele și organizațiile internaționale să conștientizeze faptul că prevenirea și stăpânirea conflictelor și crizelor, controlul, menținerea și impunerea păcii nu mai sunt posibile fără implicarea conjugată a tuturor actorilor de securitate, de la cei mai mari până la cei mai mici.

Măsura în care fiecare actor contribuie la stabilitatea și securitatea mondială este foarte diferită. Lipsa de performanță în procesul globalizării economice și în guvernare reduce la maximum aportul unor state la securitatea regională și globală, le periclitează chiar securitatea proprie. Or, trebuie să-i dăm dreptate autorului Strategiei europene de securitate, Javier Solana, care spune că protecția cea mai bună pentru securitatea noastră este o lume compusă din state democratice bine guvernate.

Politicile active fac față dinamismului noilor amenințări. Problemele sunt rar soluționate de o singură țară sau fără o susținere regională, subliniază Strategia Solana. O lume mai sigură este o lume unită și echitabilă, bazată pe un sistem de securitate global, eficace, sprijinit pe sistemele de securitate statale și instituționale viabile.

Capitolul 3 – Globalizarea și securitatea națională

3.1. Noi determinări globale și regionale asupra securității naționale

Ca o consecință a globalizării, numeroase evoluții și procese transnaționale au un impact semnificativ asupra securității naționale. Pe lângă stimularea creșterii economice și deschiderea societăților, aspecte recente subliniate de specialiști³⁶ pun în evidență unele inconveniente ale procesului de globalizare, ce pot conduce la destabilizarea unor state, înstrăinarea unor cutume ancestrale, vulnerabilizarea unor regiuni întregi față de fluctuațiile spontane ale economiei mondiale. Este edificatoare influența pozitivă a mondializării asupra comunității democratice, care include 30 la sută din populația lumii, dispunând de 70 la sută din bogății, ce îi garantează și stimulează libertatea și prosperitatea, stabilitatea și securitatea.

În opoziție cu aceasta, însă, analiștii domeniului sesizează, ca element negativ al globalizării, situația arcului de instabilitate care se întinde din Orientul Apropiat până la litoralul asiatic. Zona respectivă este marcată de probleme de mare gravitate, gen: sărăcie, ineficacitatea guvernării, dezechilibrul puterii, șomaj ridicat, fundamentalism islamic extremist și, ceea ce este mai grav, absența securității. Principalele pericole ale lumii actuale – terorismul, tirania, guvernele pervertite, proliferarea armelor de distrugere în masă, tensiunile etnice, eșecurile de guvernare, penuria de resurse, rivalitățile geopolitice, traficul de stupefiante și crima organizată – găsesc aici un teren fertil de afirmare.

³⁶ Vezi Richard KUGLER, *Un internationalisme spécifiquement américain qui répond a la mondialisation*, <http://usinfo.state.gov/journals/itps/1202/ijpf/fkugler.htm>

Aceasta impietează asupra securității naționale, democrației, stabilității și progresului economic al statelor. De aceea, guvernele iau măsuri de protejare a teritoriului propriu față de noile amenințări, prin alinierea la coaliția antiteroristă internațională, colaborarea cu alte părți pentru dezamorsarea conflictelor internaționale, împiedicarea proliferării armelor de distrugere în masă, sporirea creșterii economice, în condițiile dezvoltării piețelor libere și a liberului schimb, elaborarea de programe de acțiune cooperativă cu centre de putere mondiale, transformarea și adaptarea instituțiilor de securitate națională la cerințele secolului XXI.

Modul de acțiune al SUA susține ferm afirmațiile noastre: acestea și-au structurat o strategie de securitate națională dedicată luptei cu terorismul și proliferării armelor de distrugere în masă, sprijinită pe atacuri preventive, pe o bază selectivă și limitată, contra statelor aflate în afara legii dotate cu arme de distrugere în masă și contra teroriștilor.

Miza parteneriatelor strategice în ecuația globalizării și securității naționale este perfect înțeleasă și asumată de numeroase state și organizații internaționale, care întăresc colaborarea în sfera diplomației preventive, a controlului armamentelor și exporturilor acestora, a asistenței vizând diminuarea pericolelor și descurajarea proliferării armelor de distrugere în masă, promovează importante inițiative diplomatice pentru dezamorsarea tensiunilor și conflictelor regionale, ce reprezintă un cadru stimulat, propice pentru terorismul și proliferarea armelor de distrugere în masă, pentru celelalte pericole la adresa securității.

Parteneriatul pentru Pace³⁷, ca model de inițiativă de sprijinire a schimbării mediului strategic din spațiul euro-atlantic, contribuie decisiv la realizarea securității prin dialogul

³⁷ Inițiativă care întrunește, azi, 20 de membri și a cărei contribuție la securitatea statelor partenere este analizată pe larg în primul număr din 2005 al revistei NATO Review.

și cooperarea statelor membre, în confruntarea cu provocările secolului actual. Securitatea spațiului și cea națională a statelor membre PfP este, actualmente, consolidată prin participarea partenerilor cu forțe, în comun cu NATO, la operații de menținere a păcii, de contracarare a terorismului și armelor de distrugere în masă, prin reformarea apărării și a structurilor armatelor, ca și prin relația strânsă cu Alianța.

Statele partenere din Asia Centrală desfășoară misiuni, alături de NATO, potrivit noii concepții de abordare a securității, prin proiecția stabilității departe de granițele organizației, în Afghanistan, cu forțe specializate de poliție și echipe de deminare, asigură logistic forțele ISAF, sprijinind tranzitul echipamentelor spre zona de conflict și permițând staționarea trupelor și a materialelor logistice pe teritoriul lor. Aceiași parteneri asiatici ai Alianței influențează direct factorii locali importanți, de o mare diversitate etnică, din Afghanistan, în atingerea obiectivelor coaliției internaționale.

În general, PfP soluționează aspecte critice ale securității naționale și regionale, fapt dovedit și de acordul din 2004 pentru instituirea unui nou Forum de Securitate al EAPC, ce se va întruni anual la nivel înalt spre a discuta problemele cele mai acute ale securității și modul de soluționare în comun a acestora.

Se poate însă aprecia că marea diversitate a statelor partenere, ca și interesele diverse diluează întrucâtva obiectivele comune ale PfP. La acestea, analiștii politico-militari³⁸ adaugă poziția obstructivă și reticențele Rusiei față de o apropiere mai mare a unor țări de NATO sau PfP, unele conflicte interne din și dintre țările partenere, ce impietează asupra apropierii acestora de comunitatea statelor euro-atlantice, diferențele din nivelul de organizare și capacitățile forțelor armate ale membrilor PfP etc.

³⁸ General de brigadă Iordache OLARU, *Noi valențe ale Parteneriatului pentru Pace*, Observatorul militar nr. 19 (12-18 mai 2005).

La nivel economic, securitatea statelor-națiune este afectată de globalizare prin particularitățile desfășurării procesului tranzacțiilor internaționale, în cadrul statal strâmt, depășit, tranzacții ce însumează aproape toate investițiile directe străine, peste 35 la sută din investițiile directe globale (PIB) și mai mult de 75 la sută din comerțul mondial. Împreună cu creșterea piețelor financiare internaționale, învechirea sistemului statelor-națiune controlează revărsarea de investiții de capital și dictează politica monetară și fiscală a guvernelor care doresc să atragă aceste investiții de capital³⁹.

Consistența potențialului global de promovare a securității și stabilității, dată de aportul concertat al statelor și organizațiilor internaționale, asigură însăși consistența securității naționale a statelor. Procese globale importante la care iau parte statele, independent sau în cadrul ONU, al Organizației Mondiale a Comerțului, Organizației Internaționale a Muncii, Fondului Monetar Internațional etc., au o relevanță directă asupra securității naționale⁴⁰. Putem reține, de exemplu, aici, eforturile internaționale și statale implicate de operațiunile de menținere a păcii, de răspuns la crize și combatere a terorismului, ca și de stabilizare post-conflict ale primilor ani ai noului secol, ce consolidează pacea, securitatea și democrația în Orientul Mijlociu Extins, Asia, Africa, Balcanii de Vest.

Aprofundând problematica Balcanilor, vom constata o multitudine de factori ce afectează, în prezent, securitatea statelor regiunii. Un Raport recent al Comisiei Internaționale pentru Balcani, publicat de Institute for War and Peace Reporting, arată că actorii internaționali influenți care domină politica la nivel regional au contribuit la menținerea climatului

³⁹ Norman A. BAILEY, Criton M. ZOAKOS, *După sfârșitul istoriei*, www.neweuropereview.com/Romanian/Dupa-sfarsitul-istoriei.cfm

⁴⁰ Cf. **Carta Albă a securității și apărării naționale a Guvernului**, 13 mai 2004, în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 540 bis, din 16 iunie 2004.

dominant de criminalitate și corupție din regiunea de vest a Balcanilor, care face ca „statele slabe” din zonă să se găsească, în egală măsură, aproape atât de eșec, cât și de succes. Neavând mize reale în aceste teritorii, afirmă raportul, reprezentanții internaționali insistă în producerea de rezultate rapide pentru probleme complexe, cochetează cu ingineria socială, însă nu sunt considerați responsabili atunci când politicile lor dau greș. În aceste condiții există riscul real al unei explozii în Kosovo, al unei implozii interne a Serbiei și al unor noi fracturi statale în cazul Bosniei și Macedoniei.

Pentru rezolvarea situației statelor din zona de vest a Balcanilor, se propune declararea independenței provinciei Kosovo, organizarea de referendumuri pe tema relațiilor existente între Serbia și Muntenegru și desființarea Oficiului Înalților Oficiali din Bosnia și Herțegovina, precum și o mai mare implicare a Uniunii Europene în regiune. UE trebuie, se apreciază, să-și revizuiască în mod drastic strategia de abordare a regiunii, pentru a se concentra pe utilizarea de fonduri financiare direcționate către proiecte concrete, cât și pe aplicarea acordurilor deja în vigoare privind sprijinirea construcției instituționale, care să corespundă standardelor de libertate, securitate și legislație ale membrilor Uniunii. În cazul în care procesele de reformă și tranziție vor da greș, zona de vest a Balcanilor se va transforma din ce în ce mai mult într-un ghetou izolat și va constitui o amenințare la adresa stabilității și păcii.

Derivată din globalizare, instabilitatea regională poate afecta serios securitatea națională. De aici, demersurile statelor de susținere a proceselor de stabilizare și democratizare din spațiile adiacente, de dezvoltare a unei politici coerente de atenuare a conflictelor și prevenire a escaladării acestora, concomitent cu realizarea unei cooperări eficiente, bilaterale și multilaterale, a unei securități cooperative și unor raporturi partenoriale regionale exemplare.

3.2. *Dinamica relațiilor dintre state, organizații și organisme internaționale în sistemele de securitate*

Sistemele de securitate cunosc, din perspectiva gravelor pericole actuale la adresa umanității, o dinamică reînnoită și consolidantă, datorată relațiilor dintre statele membre, organizații și organisme internaționale. Pe baza principiilor noi ale organizării securității regionale și globale – democrația, guvernarea eficientă și respectarea legilor -, entitățile statale componente ale organizațiilor internaționale își unesc eforturile pentru asigurarea unui cadru de coexistență pașnică și evitarea conflictelor majore.

Așa cum arată și Strategia europeană de securitate, „într-o lume în care amenințările, piețele și mijloacele de comunicare au o dimensiune planetară, securitatea noastră și prosperitatea noastră depind din ce în ce mai mult de existența unui sistem multilateral eficace”⁴¹, care se traduce printr-o societate internațională mai puternică, prin buna funcționare a instituțiilor internaționale și o ordine internațională fondată pe un ansamblu de reguli, pe apărarea și dezvoltarea dreptului internațional.

Relațiile internaționale se sprijină pe cadrul fundamental reprezentat de Carta Națiunilor Unite, iar responsabilitatea primordială pentru apărarea păcii și securității la nivel internațional revine Consiliului de Securitate al ONU. Aceasta explică preocuparea sporită a statelor și organizațiilor internaționale de întărire a ONU, de a-i crea mijloacele necesare pentru a-și asuma responsabilitatea și a duce o acțiune eficace.

Pe de altă parte, procesele de integrare europeană și euro-atlantică dinamizează relațiile statelor cu UE și NATO, influențează activ mediul internațional de securitate, întăresc

⁴¹ Cf. **Une Europe sûre dans un monde meilleur**, *Stratégie européenne de sécurité*, décembre 2003.

comunitatea statelor care împărtășesc și promovează valorile democrației și economiei de piață, consolidează stabilitatea și securitatea națională și globală.

Extinderea dimensională a celor două organizații conduce la o sporire a potențialului de securitate al acestora și crearea unui cadru mai favorabil de dezvoltare durabilă a noilor state membre. Europa unită devine tot mai mult un actor global și un centru de putere și stabilitate. În același timp, inter și intraorganizațional, UE și NATO găsesc noi repere de adâncire a relațiilor de asigurare a securității statelor și a relațiilor euro-atlantice.

Sistemele securitare exprimă o tot mai acută conștientizare a statelor membre de interdependența intereselor lor vitale, într-o lume plină de riscuri și amenințări majore, de necesitatea unei ample cooperări internaționale, a unei noi resolidarizări în toate domeniile⁴², prin stabilirea unor forme de acțiune conjugată a tuturor națiunilor care împărtășesc interese și valori comune.

Luând în serios noile amenințări la adresa securității, UE a întreprins demersuri active de asigurare a stabilității și bunei guvernări în vecinătatea imediată, făurire a unei ordini internaționale bazate pe un multilateralism eficace, pregătire a unui răspuns adecvat la amenințările complexe de tip nou, a unei acțiuni preventive coerente față de crize și amenințări.

În sfera politicii de securitate și apărare, conchid analiștii⁴³, UE este, în prezent, mult mai activă și mai eficace, își urmărește multilateral și intens obiectivele securitare, manifestă mai multă coerență în asigurarea unității de comandă în caz de criză, alocă resurse mai mari, evită duplicările,

⁴² Prof. univ. dr. Liviu MUREȘAN, prof. univ. dr. Adrian POP, conf. univ. dr. Florin BONCIU, *Politica europeană de securitate și apărare - element de influențare a acțiunilor României în domeniul politicii de securitate și apărare*, www.ier.ro/PAIS/PAIS2/Ro/studiul4.pdf, p. 11.

⁴³ Ibidem, p. 13.

coordonează mai bine resursele existente, menține relații privilegiate cu SUA, dar își dezvoltă colaborarea și cu alți actori importanți de pe scena mondială, realizează parteneriate active cu state care îi împărtășesc și îi apără scopurile și valorile.

Dacă întreprindem un excurs în dinamica relațiilor dintre state și UE, constatăm că acesta are ca etape importante: Consiliul European (CE) de la Nisa (7-8 decembrie 2000), ce a adoptat măsuri prin care statele europene membre NATO, dar nemembre ale UE, și alte state candidate la UE pot contribui la gestionarea militară a crizelor de către UE; CE de la Göteborg (15-16 iunie 2001), care a instituit aranjamente permanente de consultare și cooperare între UE și NATO în domeniul prevenirii conflictelor și gestionării crizelor; CE de la Copenhaga (12-13 decembrie 2002), ce a trasat un cadru comprehensiv cooperării NATO-UE.

Consiliul Nord-Atlantic de la Bruxelles (13 decembrie 2002) a luat decizia ca NATO să sprijine operațiunile conduse de UE, asigurând accesul imediat al acesteia la capacitățile de planificare ale NATO – aranjamente numite convențional „Berlin +”.

La Conferința pentru angajarea capacităților militare de la Bruxelles, din 20-21 noiembrie 2000, s-au făcut propuneri privind posibilitățile de participare la Forța de Reacție Rapidă, statele angajându-se să continue, în cadrul reformelor în curs ale forțelor lor armate, demersurile de întărire a capacităților proprii, ca și proiectele existente sau în curs de pregătire pentru punerea în practică a unor soluții multinaționale, inclusiv în domeniul utilizării în comun a mijloacelor.

Deciziile privitoare la PESA ale CE de la Göteborg, din iunie 2001, au sporit dinamica relațiilor de securitate dintre state, pe de o parte, UE, NATO și organizații internaționale, pe de altă parte, prevăzând dezvoltarea capacității de acțiune și cooperarea cu NATO, organizațiile internaționale, statele

NATO nemembre UE, țările candidate la integrarea în UE și alți parteneri potențiali, identificând noi obiective pentru aspectele civile ale gestionării crizelor și adoptând Politica de exerciții a UE pentru situații de criză.

După 11 septembrie 2001, Uniunea Europeană a adoptat un întreg pachet de măsuri cu caracter antiterorist, dar a și adăugat, ca etape consecutive relevante ale dinamicii relațiilor sale în problema securității: *cea dintâi operațiune civilă inițiată sub egida PESA, ca misiune a UE*, cu mandat ONU, în Bosnia și Herțegovina, după 1 ianuarie 2003, dar și *prima operațiune militară a UE de menținere a păcii*, în Macedonia (operațiunea „Concordia”), prin preluarea mandatului NATO (la 31 martie 2003), precum și *prima misiune autonomă a UE, fără sprijin logistic NATO*, în Congo (operațiunea „Artemis”), din iunie-august 2003.

După declanșarea războiului din Irak, Summit-ul pe probleme de apărare al șefilor de state și guverne ai Franței, Germaniei, Belgiei și Luxemburgului, desfășurat la Bruxelles, în aprilie 2003, a propus Convenției asupra viitorului Europei și viitoarei Conferințe interguvernamentale, spre a fi încorporate în textul viitoarei Constituții Europene: posibilitatea cooperării întărite; instituirea unei clauze generale de solidaritate și securitate comună; posibilitatea statelor membre de a accepta obligații suplimentare în cadrul cooperării întărite, fără nici o obligație din partea celorlalte state, reformularea misiunilor Petersberg, pentru ca UE să poată folosi mijloace civile și militare pentru prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor, înființarea unei agenții europene pentru cercetare, dezvoltare și achiziții a capacităților militare, promovarea conceptului de Uniune Europeană de Securitate și Apărare (ESDU).

În domeniul strict militar, cele patru state au propus drept inițiative menite a adânci integrarea în plan militar a statelor membre ale Uniunii: crearea unei capabilități europene

de reacție rapidă, disponibilă pentru operațiuni ale UE, NATO sau conduse de UE sub auspiciile ONU, al cărui nucleu îl va alcătui brigada franco-germană; înființarea, până în iunie 2004, a unui comandament european pentru transport aerian strategic și, pe termen lung, a unei unități pentru transport aerian strategic, plasată sub comanda acestuia (fiind luată în considerare și posibilitatea instituirii de către statele interesate a unui comandament comun pentru transport strategic – maritim, aerian și terestru); crearea unei unități europene de protecție împotriva atacurilor chimice, biologice sau nucleare (NBC); crearea unui sistem european pentru ajutor umanitar în caz de dezastre (EUFAST); înființarea unor centre de antrenament europene pentru piloții forțelor aeriene, pentru echipajele avioanelor de transport strategic A400M, ale elicopterelor și ale flotelor maritime; crearea unui centru pentru planificare și comandă operațională a misiunilor UE derulate fără apel la capacitățile NATO și înființarea unui sediu multinațional pentru operații comune.

Trebuie să mai menționăm, ca momente importante de dinamică, ameliorarea capacităților militare ale PESA, prin adoptarea, la reuniunea miniștrilor apărării ai UE (19 martie 2003) și Consiliul Comun al miniștrilor de externe și ai apărării ai UE (19-20 mai 2003), a Catalogului de Forțe Helsinki 2003 și a Suplimentului acestuia (referitor la capacitățile statelor candidate), precum și prin finalizarea Conceptului Militar UE de Răspuns Rapid (*EU Military Rapid Response Concept*), însă și structurarea *Strategiei UE de combatere a proliferării armelor de distrugere în masă*, adoptată la Consiliul UE de la Luxemburg, din 16 iunie 2003.

Reperul cel mai important pe curba acestei dinamici ascendente îl reprezintă CE de la Salonic (19-20 iunie 2003), în cadrul căruia Înalțul Reprezentant UE pentru PESC, Javier Solana, a prezentat documentul „O Europă mai sigură într-o

lume mai bună”, practic viitoarea Strategie europeană de securitate.

Obiectivele strategice incluse în document vor avea o semnificație decisivă pentru relația UE – state, organizații, întrucât se referă la contribuția la stabilitatea și buna guvernare în vecinătatea imediată, edificarea unei ordini internaționale bazate pe multilateralism eficace și un răspuns adecvat vechilor și noilor amenințări. Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC) va trebui să nu afecteze particularitățile politicilor de securitate și apărare ale statelor membre, să respecte obligațiile impuse anumitor state membre de apartenența la NATO și să asigure compatibilitatea sa cu politica de securitate și apărare a Alianței Nord-Atlantice.

Proiectul Constituției Europene cuprinde elemente noi, utile în consolidarea securității statelor continentului și nu numai: extinderea misiunilor Petersberg, înființarea unei Agenții Europene privitoare la Armamente, Cercetare și Capacități Militare, aplicarea cooperării structurate la misiunile internaționale, posibilitatea cooperării mai strânse a statelor Uniunii în sfera apărării reciproce și introducerea unei clauze de solidaritate pentru cazurile producerii unor atacuri teroriste și a unor dezastre naturale sau produse de om.

Relațiile dintre state, organizații și organisme internaționale în sistemele de securitate, analizate prin prisma activităților Alianței Nord-Atlantice, relevă dimensiunea complexă a acestora, dată de deschiderile procesului actual de transformare a NATO. Trecerea de la cooperarea ad-hoc cu ONU la o cooperare de nivel strategic, întărirea relațiilor și adâncirea dialogului NATO cu UE vor avea un impact pozitiv mult mai pronunțat în planul asigurării securității, promovării democrației și libertății, stabilizării și reconstrucției statelor.

La nivelul Alianței, dar și al UE, relațiile transatlantice sunt apreciate ca elemente esențiale ale sistemului internațional, atât prin prisma intereselor bilaterale, cât și prin faptul că

contribuie la fortificarea comunității internaționale în ansamblu. În același timp, forța și eficacitatea OSCE și a Consiliului Europei sunt calificate de UE⁴⁴ ca având o importanță particulară, după cum alte organizații regionale – ca Uniunea Africană, ASEAN sau MERCOSUR – au o contribuție importantă la o lume mai ordonată.

În câteva cuvinte, putem sublinia că relațiile dintre state, organizații și organisme internaționale reprezintă, prin dinamismul și eficiența lor, factori consolidanți ai sistemelor de securitate. Ca parte componentă a organizațiilor internaționale și regionale, statele au un aport remarcabil la managementul cooperativ al securității. Protejându-și și promovându-și activ interesele în interiorul alianțelor strategice globale, ele joacă un rol semnificativ în dinamica securității internaționale, confirmând, prin demersurile proprii, indivizibilitatea securității și angajamentului global și regional al comunității internaționale.

3.3. Implicațiile securității de tip național(statal) asupra securității globale

Trăinicia securității globale, unul din imperativele stringente ale prezentului, are un suport solid în securitatea statelor. De la marile puteri, care sunt preocupate de întărirea stabilității strategice, și până la statele mici, dornice, parcă și mai mult, de a-și prezerva securitatea națională, toate sunt vital interesate de consolidarea unui climat de pace și încredere globală.

În eforturile ample de dezvoltare a cooperării pentru neproliferarea armelor de distrugere în masă și a dispozitivelor de lansare a acestora, de înăsprire a reglementărilor existente în domeniu, de combatere a terorismului internațional și a

celorlalte amenințări transfrontaliere, statele au o implicare puternică, permanentă.

În primul rând, politic, statele sunt interesate și se preocupă să-și coordoneze pozițiile și să acționeze în comun pentru a contribui la găsirea unor soluții la aceste probleme majore, ca și la conflictele care, persistând, pot afecta grav pacea și stabilitatea în mediul lor geografic imediat și în cel mondial.

Printr-o politică de securitate națională activă, dinamică, securitatea statală reușește o implicare complexă în securitatea internațională. În ultimii ani, politicile de apărare a teritoriului național, de diplomatie preventivă ale statelor se combină cu politici ofensive de promovare a intereselor proprii, care susțin stabilitatea globală în diferite regiuni de pe mapamond. Pe plan european, de exemplu, statele UE realizează politica europeană de securitate și apărare, obiectivele Pactului de Stabilitate în Europa de Sud-Est, mențin stabilitatea în Balcani și în spațiul caucaziano-caspic al Mării Negre, luptă cu terorismul, iar statele membre NATO participă la efortul de apărare colectivă și la construcția dimensiunii militare a UE, precum și la îndeplinirea angajamentelor de parteneriat și cooperare cu celelalte state ale lumii, la consolidarea încrederii și cooperării pe plan regional și continental.

Statele se implică nemijlocit în restructurarea sistemului global de securitate, cooperarea economică și adaptarea normelor și principiilor de drept internațional la evoluțiile determinate de procesul globalizării, în activitatea ONU, OSCE, UE, OMC. La nivelul OSCE, statele contribuie la îmbunătățirea securității politice, economice și de mediu, promovează multietnicitatea, gestionează zonele de criză, abordează activ problematica securității prin cooperare, înlătură tensiunile și conflictele, mențin o stabilitate regională și internațională reală, fac eforturi de democratizare a altor spații

⁴⁴ Cf. *Strategia europeană de securitate*, septembrie 2003.

geostrategice, promovează o cooperare eficientă la nivel multilateral.

Din analiza implicațiilor securității statale, naționale asupra securității globale nu poate lipsi o interogație ca aceasta: ce rol joacă, în consolidarea sistemului mondial de securitate, dezvoltarea pe plan național a unui instrument coerent, suplu și polyvalent și realizarea și optimizarea interoperabilității cu aliații și partenerii? Fără îndoială că o construcție organizațională aptă să genereze rezultate imediate, decisive, la nivel operațional și strategic, mai ales pe plan extern, pe teatre de acțiune din afara zonelor de responsabilitate obișnuite, este un instrument cu rol de seamă în consolidarea sistemului de securitate global. Or, în acest sens, demersurile naționale de transformare, alinate celor ale NATO, de exemplu, fac din armata unui stat membru o instituție de mare suplețe, mobilitate și flexibilitate, aptă de a duce operații în tot spectrul conflictelor, rapid dislocabilă și capabilă de a desfășura operații în rețea, superioară tehnologic, complet sprijinită logistic printr-un sistem logistic integrat.

Cu astfel de capacități militare - polyvalente, adecvate capacităților de dislocare și susținere în teatru, dar și gradului de folosire și disponibilității -, armata poate îndeplini misiuni complexe pentru menținerea securității și stabilității teritoriale a statului respectiv, dar și pentru a consolida capacitățile Alianței de a-și susține interesele globale, în condițiile diversității și gravității maxime a amenințărilor actualului secol.

Implicațiile securității naționale asupra celei globale pot însă acoperi și alte domenii de activitate. Dacă punerea în valoare și dezvoltarea potențialului cultural, științific și uman reprezintă o componentă și o sursă esențială a securității naționale, atunci acestea au un impact semnificativ în securitatea globală.

Este elocvent, de exemplu, modul în care statele, în fața ofensivei grăbite a globalizării culturale, își conservă, o dată cu

integritatea teritorială, unitatea culturală, prin programe țintite de afirmare locală și regională a unor identități culturale distincte. Practic, se duce o luptă neîncetată de conservare a valorilor și sentimentelor naționale, în pofida tendințelor demolatoare și secesioniste de pe unele spații.

Așa cum apreciază specialiștii, culturile hibride și comunitățile transnaționale nu pot afecta decisiv esența culturilor naționale și a identităților naționale, și, deci, securitatea culturală a statelor-națiune. Cu toate că balanța influențelor culturale înclină spre înlăturarea diferențelor dintre culturile naționale, amenințând securitatea proiectelor culturale interne majore, națiunea, ca principală comunitate politică și culturală, reușește să se opună cosmopolitismului cultural, care se vedește tot mai mult o efemeridă a globalizării.

Între cele două tendințe importante, cea de integrare și cea de afirmare a identităților naționale, statele luptă pentru a-și conserva securitatea culturală proprie, percepând corect impactul pe care agresiunile de orice fel asupra culturii îl pot avea în plan global, asupra evoluției culturale a umanității însăși.

În fond, argumentul peremptoriu ni-l oferă strategiile de securitate culturală, parte a strategiilor naționale de securitate, ce au, pe lângă implicațiile interne – blocarea unor procese de involuție din cultura proprie, combaterea unor agresiuni culturale etc. –, importante implicații securitare în cultura omenirii.

Decăderea tot mai accentuată din drepturi, în perioada post război rece, a noțiunii de securitate națională în fața celei de securitate colectivă nu a eliminat, ca nefondate, valențele celei dintâi, în contextul creșterii și diversificării vertiginoase a riscurilor și amenințărilor transfrontaliere, dimpotrivă. Lupta cu insecuritatea, corupția, fraudă fiscală și contrabanda, crima organizată și terorismul, toate au obligat la o vigoasă și punctuală ofensivă guvernamentală, în unitate cu societatea

civilă, cu ONG-urile, cu instituțiile publice, pe direcțiile creionate de strategia națională de securitate, impactând puternic, prin consolidarea statului respectiv, ca pilon de securitate, în securitatea subregională, cea regională și, implicit, globală.

3.4. Implicațiile securității globale asupra securității naționale

În prelungirea demonstrației anterioare, trebuie să accentuăm că, în vreme ce, pentru marile puteri membre ale „comunității de securitate”, ca SUA, securitatea națională tradițională este restructurată de practica securității cooperative⁴⁵, pentru statele mici și mijlocii, fără o forță militară relevantă, ea devine parte componentă a securității internaționale. Să nu greșim, însă, prin afirmații categorice, pentru că, și în cazul țărilor mari sau al superputerii reprezentate de SUA, securitatea cooperativă este, în primul rând, o modalitate de consolidare a securității naționale.

În fapt, securitatea globală este o construcție în spațiul interdependențelor, este o securitate a interdependențelor, a relațiilor internaționale. Ea se implică multilateral în securitatea națională, conferindu-i consistența și permanența care se regăsesc în soliditatea și stabilitatea mediului de securitate. Angajarea statelor în ordinea mondială este limitată de obligațiile și angajamentele militare și de securitate luate anterior⁴⁶. În acest fel, este evident că opțiunile naționale în domeniu sunt precedate fie de decizii comune, la nivelul NATO, fie de consultări bilaterale sau multilaterale, în cadrul altor organizații internaționale.

⁴⁵ S. WEBER, *Shaping the post-war balance of power: multilateralism in NATO*, în J.G. Ruggie (coord.), **Multilateralism Matters**, New York, Columbia University Press, 1993, citat de David Held et al., op. cit., p. 175.

⁴⁶ David HELD et al., op. cit., p. 174.

De aceea, percepem interinfluența securitate globală – securitate națională ca pe o interacțiune dinamică, într-o continuă mișcare și transformare. Interogația pusă frecvent de cercetători, dacă se poate asigura securitatea națională fără a se asigura, mai întâi, o deplină securitate internațională, este, inevitabil, superfluă, cât timp aceasta din urmă are o implicare tot mai netă în securitatea entităților statale, înregimentate în comunitatea internațională.

Ca modalități de implicare a securității globale în securitatea statelor-națiune, pot fi menționate:

- restructurarea și sporirea importanței organismelor globale și regionale economice, politice, militare cu rol în securitatea multilaterală a statelor-națiune;
- intervenția organizațiilor multilaterale și regionale de securitate în prevenirea, stoparea și gestionarea crizelor și conflictelor locale;
- aportul nemijlocit al comunității internaționale la combaterea terorismului fără frontiere și a terorii armelor de distrugere în masă;
- contribuția organizațiilor și organismelor internaționale de securitate la împiedicarea proliferării programelor pentru tehnologii și servicii necesare producerii și diseminării necontrolate a armelor de distrugere în masă;
- implicarea coalițiilor militare multinaționale, sub mandat internațional, la procesele de securitate, stabilizare și democratizare a statelor fragile politic, cuprinse de conflicte violente;
- aportul ONU și al altor organizații și organisme internaționale, instituții economice și financiare la combaterea sărăciei, element ce afectează serios securitatea statelor;
- intervenția organizațiilor și organismelor internaționale pentru combaterea proliferării crimei organizate transfrontaliere și migrației de populații, reducerea vulnerabilităților țărilor la dezastre, prin prevenirea apariției urgențelor și acordarea asistenței de urgență;
- efortul comun internațional de stopare a degradării mediului înconjurător și înlăturare a dezechilibrelor ecologice, de control al resurselor deficitare ale planetei (apă, hrană, energie), de combatere a bolilor, a schimbărilor climatice;

- demersul instituțiilor internaționale de consolidare a dimensiunii umanitare a securității, asigurare a protecției drepturilor și libertăților omului, combatere a discriminării și a violenței împotriva minorităților etnice și a refugiaților, creștere a numărului operațiunilor umanitare sprijinite de ONU, NATO, OSCE;

- creșterea rolului instituțiilor internaționale de securitate în dezvoltarea relațiilor civili-militari, ca fundament al sporirii securității naționale;

- dezvoltarea politicii referitoare la relațiile cu actorii civili, în cadrul cooperării civili-militari și al planificării urgențelor civile;

- instituirea unui nivel adecvat de coordonare și cooperare strânsă a NATO cu organizațiile internaționale civile;

- accentuarea controlului civil-democratic asupra forțelor armate ale țărilor OSCE și transparenței în planificarea apărării, sprijinirea implementării legislației și monitorizării funcționării și dezvoltării instituțiilor, proceselor și mecanismelor democratice;

- dezvoltarea societății informaționale, care asigură ca tehnologiile moderne să faciliteze posibilitatea blocării accesului neautorizat la manipularea sau distrugerea sistemelor informaționale și bazelor de date pentru a împiedica funcționarea sectoarelor public și economic ale statelor;

- influența conjugată a unor elemente ale globalizării (explozia producției și a tranzacțiilor financiare mondiale, creșterea spectaculoasă a comerțului internațional, a controlului asupra sa exercitat de marile corporații, interdependențele din cadrul finanțelor lumii, influența calculatoarelor și Internetului, creșterea capacităților mondiale de transport, a rețelei globale de informații, modificările din capacitățile militare etc.) asupra securității statelor-națiune, a relațiilor internaționale de securitate, prin sporirea polarizării și inechității, apariția crizelor economice, financiare, sociale, redistribuirea suveranității, puterii și libertății de acțiune, crearea unei noi ierarhii sociale, creșterea nesiguranței individului și îngustarea perspectivei;

- continuarea procesului de integrare europeană și euro-atlantică, ce influențează pozitiv mediul de securitate;

- adâncirea colaborării și cooperării multilaterale, prin aportul instituțiilor internaționale, interguvernamentale și nonguvernamentale;

- diversificarea actorilor globali de securitate și sporirea implicării lor în soluționarea crizelor și conflictelor, în combaterea riscurilor și amenințărilor la adresa statelor-națiune;

- sporirea opoziției internaționale împotriva războiului și a sancțiunilor aplicate celor care îl provoacă sau îl susțin;

- realizarea unității, consensului și complementarității măsurilor adoptate de comunitatea internațională pentru combaterea fenomenelor grave ce periclitează în prezent securitatea statelor.

Sunt situații în care securitatea globală poate afecta securitatea națională? Lămurirea unei asemenea interogații pleacă, în opinia noastră, de la faptul că securitatea de tip global este una integratoare, ce include securitatea națională și cea regională. Termenii de securitate globală și securitate națională se află în raporturi de complementaritate, chiar dacă securitatea de tip global include în conținutul său securitatea de tip național.

Din această ipostază, ea poate exercita, la un moment dat, unele presiuni asupra securității naționale și realiza un transfer de competențe și de roluri de la aceasta din urmă spre sine. Ca beneficiară, securitatea națională își poate diminua sfera și conținutul, autoafectându-se.

Pe măsură ce gradul de integralitate al securității de tip global sporește, importanța securității de tip național se reduce la anumite funcții subsumate securității de tip global (combaterea surselor generatoare de amenințări asimetrice, a insecurității frontaliere, a crimei organizate etc.).

Analizii domeniului percep în dezvoltarea raportului securitate globală – securitate națională două tendințe: una de neîncredere în securitatea de tip global, care creează o stare de discontinuitate între securitatea de tip național, cea de tip regional și cea de tip global, și alta de exagerare a rolului securității de tip global, care duce la diminuarea rolului securității naționale, aceasta constituindu-se într-o vulnerabilitate care afectează atât securitatea de tip global, cât și pe cea de tip național.

Concluzii și propuneri

Este extrem de benefică studierea securității naționale din perspectiva globalizării și integrării, pentru că oferă posibilitatea structurării unei strategii de răspuns, care, pornind de la cauzele crizei generalizate, să reducă insecuritatea statelor. Întrucât există o determinare globală și regională a securității naționale, concomitent cu procesul de deschidere dinamică a statelor spre exterior și de sporire a conlucrării și cooperării internaționale în domeniu, eforturile multiple ale comunității internaționale se cer îndreptate spre pacea, securitatea și stabilitatea regiunilor și ale lumii. Înțelegând că lucrează pentru sine, statele trebuie să contribuie activ la adâncirea caracterului sistemic al securității, la o abordare preventivă și coordonată a securității globale, sprijinind din toate puterile reforma instituțiilor de securitate, realizarea noii arhitecturi de securitate. Se impune a fi acordată o șansă mai mare securității cooperative, care, sprijinită pe prevedere și parteneriat, oferă o perspectivă optimistă securității globale și, implicit, celei naționale, iar aceasta incumbă politici active, singurele în măsură să facă față noilor amenințări. În spațiul global, sunt necesare unele *activități care să contribuie la consolidarea securității naționale.*

În opinia noastră, acestea se referă la: • creșterea resurselor generatoare de securitate națională, în contextul consolidării securității colective; • sporirea operativității sistemelor de securitate colectivă, în prezent foarte limitată; • dezvoltarea, pe plan regional, a apărării cooperative, cu participarea țărilor și a unor actori nonguvernamentali; • sporirea cooperării economice, pe fondul diminuării, prin demersuri comune, a efectelor negative ale globalizării; • dezvoltarea unor mecanisme viabile de reglare și control al mediului de cooperare internațională, cu accent pe factorii generatori de insecuritate: mediul financiar-bancar, cel economic, cel infracțional, terorist al lumii interlope; • dezvoltarea sistemelor de gestionare și combatere a amenințărilor asimetrice; • reducerea vulnerabilităților economice, sociale, politice, militare, de mediu; • sporirea preocupărilor pentru ca securitatea globală să se constituie într-un cadru generator de dezvoltare a securității naționale, întrucât ea este viabilă atunci când are valoarea unui sistem de sisteme.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE
„CAROL I”

Redactor: Corina VLADU
Tehnoredactor: Marioara PETRE-BĂJENARU

Bun de tipar: 04.10.2005
Hârtie: A3 Format: A5
Coli de tipar: 3 Coli editură: 1.5

Lucrarea conține 48 de pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE
Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: (021) 319.56.49
Fax: (021) 319.55.93

B. 141/1732/2005

C 343/2005